

У КОМ ПРАВЦУ ЋЕ ИЋИ ТРАМПОВА
СПОЉНА ПОЛИТИКА

ПИШЕ: Милош СТРУГАР

БОРБА ЗА ПОЛ ПОЗИЦИЈУ

У целом свету са великом пажњом прате се номинације за кључна места у будућој администрацији САД и изјаве новоизабраног председника Трампа и његових сарадника. Покушавајући да одгонетну у ком ће се правцу кретати спољна политика нове администрације, већина земаља света у међувремену одлаже доношење стратешких одлука. Највише неизвесности и стрепње постоји код традиционалних америчких савезника, који се питају да ли ће Трамп направити потпуни заокрет у спољној политици, одрећи се неких традиционалних савезника, смањити присуство и утицај у регионима где су САД до сада доминирале, те преуредити свет у договору са Русијом и Кином на принципу односа снага и сфера утицаја. У исто време сви убрзано раде на јачању своје позиције у областима и регионима од посебног интереса. То је видљиво на примеру Сирије, где су се борбе на свим фронтима интензивирале са јасним циљем да се заузме што више територије и ојача будућа преговарачка позиција.

ЛИБЕРАЛНИ НАЦИОНАЛИЗАМ

Није чудо што Трамп не жури са формирањем свог спољнополитичког тима и дефинисањем спољне политике. Свет се налази на прекретници, а пред новим председником Сједињених Америчких Држава су огромни изазови, почев од изузетно лоших односа са Русијом и Кином, дубоке кризе у Европској унији, до многих регионалних ратова, хаоса на Блиском истоку, опасности међународног тероризма и јачања улоге недржавних актера у међународним односима.

Само неколико дана након избора Трамп је поставио Стива Бенона, контроверзног бизнисмена из света медија, на место главног стратега и председничког саветника. Бенонина схватања и погледи на свет имаће, несумњиво, изу-

Само неколико дана након избора новоизабрани председник поставио је Стива Бенона, контроверзног бизнисмена из света медија, на место главног стратега и председничког саветника. Бенонина схватања и погледи на свет имаће, несумњиво, изузетан значај и утицај на спољну политику будуће администрације.

зетан значај и утицај на спољну политику будуће администрације. Он је пре две године одржао предавање у Ватикану у коме је изложио дугорочну визију америчке политике и улоге у свету. Концептуално, та визија врло је блиска тзв. „либералном национализму“.

Средином 19. века италијански мислилац и активиста Ђузепе Мазини поставио је темеље концепта либералног национализма, чија је суштина став да демократске националне државе представљају оптимални облик владавине и да се њиховом међусобном сарадњом може постићи међународни мир и безбедност. Национална држава схвата се као политички јединствен и културно хомоген ентитет, који не мора да буде и етнички хомоген. Тај концепт заснива се на принципима националног суверенитета и самоопредељења, националног идентитета, моралних вредности и колективизма, а одбацује индивидуализам, утилитаризам и страну доминацију попут колонијалних система и мултинационалних империја. Важан елемент либералног национализма је придавање суштинског значаја вери и односу са богом, те је Мазинијев мото био „Dio e Popolo“ или „Бог и Народ“. Други важан елемент је фокус на конкретну акцију и широку мобилизацију народних маса. Сва начела из Мазинијевог концепта јасно су видљива у Беноновом размишљању. У својој критици Мазинијеве теорије, Карл Маркс, његов савременик и велики идеолошки супарник, истицао је да су то у ствари рециклиране старе идеје о републици у којој доминира средња класа.

Сједињене Државе, а посебно председник Вилсон, биле су највећи поборник либералног национализма, који је истовремено афирмисао политику изолационизма и идеју о „изузетности“, што су била два основна постулата америчке политике тога доба. Под америчким утицајем тај концепт био је утемељен у Лигу народа и Уједињене нације. Тај концепт доминирао је у америчкој политици све до краја Другог свет-

ског рата, када су САД постале светска сила и глобални хегемон и први пут су биле у стању да помире идеју своје тзв. изузетности са идејом глобализма. Тада су напустиле либерални национализам и прихватиле политику либералног интервенционизма, која представља окосницу њихове спољне политике, посебно у последњих 25 година.

Из Бенонове презентације у Ватикану сасвим довољно се назире суштински облик кохерентне визије и концепта, иако не и сви детаљи. Нису, међутим, декларисани ни крајњи циљеви. Јасно је да Бенон и његови истомисленици нису оријентисани само на акутна питања и победу на следећим изборима, већ на дугорочне и корените историјске промене у Америци и у свету.

Бенон сматра да је апсолутни приоритет у овом моменту борба против „муслиманског фашизма“. Из његовог предавања не може се јасно закључити да ли он сматра да су само Даеш (ИСИЛ) и Ал Каида представници „муслиманског фашизма“ или се то односи и на неке друге фракције ислама. Било би посебно интересантно добити увид у то како категоризује Муслиманску браћу, због потенцијално значајних последица његовог става на амерички однос према многим земљама, укључујући и Турску.

Што се тиче односа са Русијом, Бенон је истакао да постоје одређене додирне тачке, као што су инсистирање на традиционализму, национализму и националном суверенитету, али и неки тренутни заједнички интереси, као што је борба против Даеш. Међутим, из његовог излагања очигледан је дубоки анимозитет према Русији који се тиче кључних питања попут религије и идеологије. Бенонов религијски назор из позиције тзв. јудео-хришћанског запада суштински не прихвата православље, као што не прихвата ни сам јудаизам. Он такође сматра да Русија има империјалистичке амбиције, док његов опис Кине као „варварске империје са Далеког истока“ довољно говори. На идеолошком плану Бенон види Русију и Кину као представнике капитализма у коме доминирају блиске везе између бизниса и државе и у коме држава превише контролише и интервенише на свим економским и финансијским нивоима, а првенствено у интересу крупног капитала. Основни идејни циљ покрета чији је представник он управо је уништење таквог вида капитализма.

То, међутим, не значи да Бенон заговара конфронтацију са Русијом и Кином, бар не у блиској будућности. Он има веома прагматичан приступ и тактику и каже да је сада приоритет да се направи најшира међународна коалиција и поразе Даеш и „муслимански фашизам“, а тек након тога треба се позабавити Русијом и Кином.

Из тога се може закључити да ће приоритет америчке политике у кратком року бити борба против исламског екстремизма, а да су односи са Кином првенствено, али и са Русијом, дугорочна стратешка питања која ће дефинисати нови међународни поредак и однос снага у свету.

СЛУТЊЕ ЗБИГЊЕВА БЖЕЖИНСКОГ

Евроазијска интеграција сада представља највећу претњу једнополарном свету и хегемонији Сједињених Америчких Држава. Још у својој књизи „Велика шаховска табла“ из 1997. године Збигњев Бжежински је упозоравао да највећи изазов за статус САД као једине велике силе може доћи из Евроазије. „Сила која буде доминирала Евроазијом контро-

лисаће два од три најразвијенија и економски најпродуктивнија региона света. Само поглед на мапу света показује да би контрола над Евроазијом аутоматски укључила и афрички континент и оставила западну хемисферу и Океанију као геополитичку периферију у односу на светски централни континент. Скоро 75% светског становништва живи у Евроазији и највећа количина светског материјалног богатства налази се тамо како у разним пројектима тако и испод земље. Евроазија располаже са око три четвртине познатих извора енергије у свету.“

У овом контексту треба сагледати тренутну политику САД према Кини и Русији и посебно негативан однос према кинеском пројекту „Један пут, један појас“, који је боље познат као „Нови пут свиле“. Основна идеја тог пројекта је да се Кина и Европа повежу и да се интегришу сви региони који се налазе између њих ради развоја трговине. Важно место у њему имају Русија, Иран и Турска због свог географског положаја, великог националног тржишта, али и природних ресурса и залиха енергената (Русија и Иран).

Завршетак пројекта предвиђен је до 2025, а „Нови пут свиле“ чиниће разгранате мреже брзих железничких пруга, нафтовода, гасовода и фибер-оптичких каблова, те многи инфраструктурни пројекти. Паралелно, али спорије, развијаће се и „поморски пут свиле“, који се састоји од мреже великих лука од Кине до Европе. То би практично значило стварање огромног интегрисаног евроазијског економског простора, коме би природно гравитирали Блиски исток и Африка. Реализација овог пројекта на неки начин је паралелни план, с циљем одупирања Кине, Русије и Ирана америчкој и западној хегемонији, а њиме се отварају и нове могућности за цео трећи свет или такозвани глобални југ. Уколико би се реализовао у предвиђеном року, као што је предвидео Бжежински, донео би радикалне промене у међународним односима, у односу снага и целокупном светском поретку.

Политика САД била је до сада усмерена искључиво на конфронтацију с циљем спречавања евроазијске интеграције, а манифестовала се војним и другим притисцима, надметањем трке у наоружању, економским санкцијама и информативним ратом. У америчкој националној стратегији безбедности која је тренутно на снази, као највеће претње интересима и безбедности САД наводе се управо Русија, Кина и Иран.

У овом тренутку кључно питање је да ли ће Трамп ставити са таквом политиком или ће променити курс. У америчким привредним и финансијским, па чак и у неким војним и медијским центрима моћи, који пресудно утичу на стратешке одлуке, већ постоји велика забринутост да досадашња америчка политика може довести до истовременог сукоба на два фронта, са Русијом и са Кином, што се све гласније сматра погрешним путем. У исто време, многе америчке компаније показују све веће интересовање да се што раније укључе у пројекат евроазијске интеграције кроз „Нови пут свиле“.

Трамп је првенствено искусан бизнисмен, а приоритет његовог политичког програма је ревитализација и оснажење америчке привреде, и скоро је извесно да ће препознати већу корист за Америку у развијању сарадње и избећи даље конфронтације у Евроазији. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација